

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 90.

Fredagen den 18 september.

Kl. 3,30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna dödsattest:

Att riksdagsmannen herr Johan Forssell i dag kl. 1 f. m. avlidit i ett leverlidande (choledocholithiasis c. cholangitida), intygas.

Stockholm ¹⁸/₉ 14.

S. Hybbinette,
Leg. läkare.

Härefter yttrade herr vice talmannen D. Persson: Ganska oförmodat bringades oss i dag det sorgebudskapet, att vår kamrat Johan Forssell kallats hädan. Med honom bortgick en plikt-trogen och intresserad ledamot av kammaren. På samma gång som han var en stillsam fridens man och god kamrat höll han troget fast vid vad han ansåg vara rätt och för landet gagneligt. Nu har han fullgjort sitt värv, hans dagsverke är ändat. Vile han i frid!

Kammaren, vars ledamöter stående åhörde herr vice talmannens yttrande, beslöt, på hemställan av herr vice talmannen, att jämlikt § 28 riksdagsordningen till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 2.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 12 innevarande september förda protokollen.

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 90. 1

§ 3.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Wallenberg, som yttrade: Herr vice talman, mina herrar! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Staaff till mig riktat följande spörsmål:

»Har Ers Excellens bemärkt, att i senast utkomna häfte av Statsvetenskaplig tidskrift, vilken tidskrift åtnjuter statsunderstöd, förekommer en uppsats av utgivaren professor Fahlbeck rörande det nu pågående världskriget, i vilken författaren intager en synnerligen utpräglad för att icke säga hätsk ståndpunkt gent emot särskilt en av de krigförande makterna. Kommer med anledning härav någon åtgärd att vidtagas från regeringens håll?»

I anledning härav ber jag att få anföra följande:

Alltifrån den nuvarande krisens utbrott har ministären satt sig det bestämda målet före att söka till det yttersta upprätthålla vår neutralitet. De vanskligheter, som därvid möta, äro icke att underskatta, och jag kan betyga, att det för utrikesdepartementet varit en mycket svår uppgift att under denna brydsamma tid avvärja den fara, som dagligen hotar vårt vänskapliga förhållande till alla makter och vår neutralitet genom oförsiktiga uttalanden och partitagande i tal och skrift.

I likhet med vad interpellanten synes mena, hava vi emellertid ansett, att Tryckfrihetsförordningens för andra tidsförhållanden avpassade bestämmelser icke gärna borde komma till användning i dylika fall. I stället riktade vi redan på tidigt stadium genom ledande män inom pressen och dess huvudorganisation en enträgen vädjan till det offentliga ordets män att icke genom sårande rubriker, genom klandrande eller entusiastiska kommentarier utsätta oss för berättigade förebråelser utan bemöda sig om full opartiskhet i sina uttalanden. Jämväl sedermera har jag vid särskilda tillfällen genom personliga samtal, genom brev och cirkulär, genom vän och väns vänner till pressen gjort framställningar i enahanda syfte. Detta oaktat nödgas jag konstatera, att hos utrikesdepartementet så gott som dagligen från makter, tillhörande skilda läger, gjorts befogade erinringar mot en del pressorgans taktlösa hållning.

Vad den nu föreliggande uppsatsen beträffar, är jag den förste att ogilla och beklaga de i hög grad olämpliga uttryck, som däri förekommit, och jag delar helt interpellantens uppfattning, att det särskilt anmärkta yttrandet måste betecknas såsom synnerligen omdömeslöst.

Interpellanten syftar emellertid till något mera och vill därvid stödja sig på den omständigheten, att statsvetenskaplig tidskrift, i vilken uppsatsen är införd, åtnjuter statsunderstöd. Härigenom har interpellationen givits en udd, som kan vara

Svar å interpellation.
(Forts.)

ägnad att medföra ett betänkligt missförstånd. Jag anser mig därför böra uttryckligen betona följande. Den omständigheten, att en viss tidskrift är statsunderstödd innebär *icke* — såsom tilläventyrs en med svenska förhållanden mindre förtrogen person skulle kunna förmoda — att tidskriften har någon som helst officiell karaktär eller att däri förekommade artiklar äro underkastade någon som helst förberedande granskning genom statsmyndighet. Understödet, som beviljas för år, utgår av ett anslag till lärda verk, vid vars fördelning man, såvitt jag vet, alltid sökt att så mycket som möjligt bortse från politiska synpunkter och allenast taga hänsyn till, huruvida de tidskrifter och andra publikationer, som söka understöd, med avseende å planläggning, innehåll och medarbetarnas kvalifikationer fylla det vetenskapliga måttet. Har en tidskrift under sådana förutsättningar fått sig understöd beviljat, skulle det enligt min uppfattning illa stämma med yttrandefrihetens traditioner såväl i vårt land som icke minst inom den krigförande stat, som av interpellanten åsyftas, om man ingrepe medelst någon åtgärd av annan art än som kan ifrågakomma mot vilken som helst publikation, som icke åtnjuter understöd för sin verksamhet. Helt säkert skulle också utgivare av just de värdefullaste publikationerna betacka sig för understöd, om dettas mottagande skulle förplikta dem att underkasta sig censur eller admonitioner från »vederbörande departementschef» eller över huvud några som helst åtgärder, som strida mot eller gå vid sidan av den grundlagsfästa tryckfriheten.

Jag måste således förklara, att någon sådan särskild åtgärd mot statsvetenskaplig tidskrifts utgivare, som av interpellanten avsetts, enligt min och mina kollegers uppfattning icke kan ifrågakomma.

Herr Staafts interpellation ger mig emellertid anledning till ännu en reflexion. Det offentliga ordet har sitt ansvar icke blott då det förekommer i tryck. Genom sin interpellation har herr Staaft givit större spridning åt ifrågavarande uppsats än eljest skulle blivit fallet och, genom att så starkt betona tidskriftens egenskap att vara statsunderstödd, måhända i högst väsentlig grad ökat anledningarna till missförstånd och därigenom också faran för skadliga verkningar av uppsatsens olämpliga uttryckssätt.

Jag skyndar samtidigt att tacksamt erkänna, att det under nuvarande kris varit första gången, som uttalanden inom riksdagen varit ägnade att försvåra utrikesledningens ömtåliga uppgift.

Jag nödgas således på samma gång jag upprepar mitt ogillande av den förlöpfung, som herr Fahibeek gjort sig skyldig till, uttala mitt beklagande över att herr Staaft fäst allmän uppmärksamhet på densamma.

Intet är emellertid så ont, att det ej har något gott med sig. Interpellationen har givit mig tillfälle, vilket jag begagnar.

Svar å interpellation.
(Forts.)

att från denna plats å regeringens vägnar rikta en allvarlig uppmaning till press och allmänhet i hela landet att genom ett korrekt uppträdande stödja regeringens politik, som ock är riksdagens, att iakttaga en sträng neutralitet under den nu pågående konflikten i Europa.

Härpå anförde

Herr St a f f: Herr talman! Jag framför min tacksamhet till Hans excellens utrikesministern för svaret, i vad det avsåg att fastställa och upprätthålla principer, som även jag för min del livligt omfattar, nämligen att det tillhör den svenska pressen och de skriftställare, som yttra sig offentligt, att på allt sätt bemöda sig om att iakttaga den rätta takten i de svåra förhållanden, i vilka vi nu befinna oss.

Däremot kan jag helt naturligt icke med samma tacksamhet uttala mig om vad han yttrade beträffande min interpellation. Jag är fullkomligt övertygad om, att denna interpellation icke har gjort något ont, utan att den tvärtom gjort mycket gott. Den har haft det goda med sig, att den givit luft åt ofantligt många tysta tankar, nämligen att det icke går an att det fortsättes så, som man snart sagt dag efter dag ser, nämligen ett öppet eller åtminstone tydligt partitagande i den ena tidningen efter den andra.

Jag har naturligtvis aldrig på något sätt velat antyda, att den omständigheten, att en tidskrift åtnjuter statsunderstöd, skulle göra denna till något slags officiellt organ, än mindre har jag antytt, att någon förberedande granskning skulle vara lämplig. Men då mina ögon mötte den verkligen oväntade synen, att i en publikation, som understödes av den svenska staten, ett av de allra obetänktaste och omdömeslösaste yttranden förekom, som jag sett under nuvarande förhållanden, då syntes det för mig klart, att här vore nödvändigt att så att säga statuera ett exempel från det offentligas sida. Jag kan icke dela herr utrikesministerns uppfattning därom, att det icke skulle vara lämpligt att statuera ett sådant exempel, och med glädje finner jag, att han själv statuerat ett exempel så skarpt som det gärna kunde vara, när han i riksförsamlingen på det allra bestämdaste uttalat regeringens ogillande av vad denne utgivare har låtit komma sig till last.

Mera begär jag för min del för närvarande icke, och jag hoppas och tror, att det, som nu förekommit, just därigenom skall komma att bli till ett väsentligt gagn.

Jag skall i det sammanhanget icke gå närmare in på vissa andra reflexioner, som eljes ligga nära till hands. Jag vill blott säga följande. Då en tidskrift får understöd såsom vetenskaplig, så är det väl meningen, att det är vetenskapliga avhandlingar och uppsatser, som däri skola förekomma, och icke en sammanställning

av en del subjektiva antipatier och sympatier, som har en mycket avlägsen beröring med vad man kan kalla vetenskap.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Emellertid vill jag för min del till vad nu redan blivit yttrat be att från min plats få framhålla, att jag tror, att många ibland oss skulle kunna ha en uppgift och en plikt att fylla i det avseende, varom här talas. Jag tror nämligen, att alla de, som hava någon politisk ställning och särskilt de, som stå i förbindelse med den ena eller andra tidningen på sådant sätt, att denna kan antagas lyssna till deras ord och maningar i någon mån, jag tror, att de alla borde låta sig angeläget vara att i det avseende jag här talar om också söka utöva det inflytande, som de kunna äga.

Ifall detta skulle bli händelsen, så vågar jag för min del hoppas, att det skall bli annorlunda än det onekligen i alltför hög grad varit, så att vi skola kunna komma att känna ett mera samfällt lugn för vad som under dessa oroliga tider förekommer i vår press, än vad vi hittills ha gjort. Om detta kan bli följden av vad som nu skett, då är det, jag upprepar det ännu en gång, min livliga övertygelse, att jag icke handlat illa, utan handlat väl i vad jag här gjort.

Herr Lindman: Herr vice talman, mina herrar! Jag delar till fullo den uppfattningen, att pressen bör i ett fall som detta iakttaga största försiktighet. Jag delar även den meningen, att var och en bör känna som en plikt att medverka härtill i vad han kan. Men det var egentligen icke detta jag skulle säga, utan jag ville säga, att genom vad som här i dag från statsrådsbanken har uttalats och vad som från regeringen vid tidigare tillfällen har uttalats torde få anses vara ett fastslaget faktum, att regeringen önskar och vill i den stora konflikt, som pågår, bestämt hävda Sveriges neutralitet. Men jag går längre. Jag vågar säga, att inom riksdagens samtliga partier finnes, såvitt jag känner, allenast en önskan i detta fall, nämligen att stödja regeringen i dess strävanden att upprätthålla neutraliteten. Någon annan mening finnes, såvitt jag vet, icke bland riksdagens partier. Ett enskilt uttalande i en tidskrift, sådant som det, vilket här varit på tal, hur illa avfattat och hur beklagligt det än kan vara, bör och kan efter min uppfattning icke få göra någon rubbning i detta förhållande, och vårt strävande bör därför vara att sätta det uttalandet på den plats, där det rätteligen bör stå, nämligen att i Sveriges ansvariga lednings politik har det icke något att säga.

Herr Herlitz: Herr vice talman, mina herrar! Jag har med stor tillfredsställelse åhört de ord, med vilka herr Staaff slutade sitt anförande, då han uttalade den önskan, att var och en, som i denna sak kunde något uträtta, ville se till, att takt och taktkänsla i högre grad än hittills bleve gällande inom den svenska diskussionen i de frågor, som nu äro på dagordningen och varom vi här tala. Jag vill hoppas, att de ord, han sålunda

Svar å interpellation.
(Forts.)

uttalade, också måtte få anses innebära en önskan om, att det nu måtte vara slut med att man från vissa politiska håll försöker sprida den meningen, att inom ett annat politiskt parti eller annan politisk partigrupp det skulle finnas bestämda strävanden gående i annan riktning än den, som regeringen och riksdagen i dess helhet företräda. Jag hoppas, att den maning herr Staaff sålunda uttalat måtte bära riklig frukt i nu angivet hänseende.

Herr Branting: Jag ber med anledning av de ord, som nyss yttrades av herr Lindman, att få uttala endast det, att jag icke tror mig stå ensam om den uppfattningen, att det hade varit önskvärt, om den bestämda förklaring, som nu av honom, man vågar väl säga å hela hans partis vägnar, blivit avgiven, hade kommit åtskilligt tidigare än vad den nu gjort. Det är icke minst på grund av saknaden av sådan bestämdhet i förklaringarna som ett och annat har kunnat och måst sägas, som den siste talaren anspelade på. Nu tager man helt visst från alla håll fasta på den uppslutning, som omsider även å allas vägnar inom herr Lindmans parti har skett omkring regeringens neutralitetspolitik. Förut har det icke varit möjligt att kunna med samma bestämdhet yttra sig därom.

Herr Lindman: Jag ber endast att få säga, med anledning av det sista anförandet, att någon sådan tvekan har icke behövt förekomma. För den som icke önskar hysa någon tvekan i det fallet har den icke erfordrats. Vad mig personligen beträffar, har jag redan för ganska länge sedan offentligt uttalat mig i den riktning jag här nyss gjorde.

Herr Hildebrand: Herr vice talmannen! Jag anhåller att till vad nu herr Lindman uttalat få påminna om att för några år sedan diskuterades Sveriges utrikespolitik i denna kammar, varvid den dåvarande utrikesministern uttalade sig alldeles bestämt för Sveriges orubbliga neutralitetspolitik. Han var då ledamot av en högerregering. När sedan under en senare regerings tid samma fråga var före och den då fungerande utrikesministern uppträdde på samma sätt som sin företrädare, så blev det en anslutning från alla partierna här i kammaren till neutralitetspolitiken. Det är därför för mig ofattligt, att vare sig herr Branting eller någon annan kunnat draga i tvivelsmål högerens fasta vilja att för sin del samverka med andra partier för att stödja en regering, som vill driva neutralitetspolitik.

Jag tillåter mig också påvisa, att i den artikel i Statsvetenskaplig tidskrift, som är utgångspunkt för överläggningen i dag, har tidskriftens utgivare alldeles bestämt även för sin del anslutit sig till neutralitetspolitiken, och jag tror, att det hade varit önskvärt, att även detta kommit fram på ett tidigare stadium. Han säger, att »vad vårt eget land och hela Norden

angår, var deras ställning klar. Vi hade ingen krigsanledning och inga planer på maktförstoring — det säger sig självt — vi måste därför helt naturligt stå utanför striden, så länge vi kunna. Till den neutralitet, som läget av sig självt förestavar, har regeringen fogat tvenne andra lika kloka som betydelsefulla åtgärder», — här talas om uttalandet rörande Sveriges och Norges politik samt den partiella mobiliseringen. Här har med andra ord en författare, som icke längre deltar i det aktiva politiska livet, och som tidigare uttalat sig för allianspolitik, givit sin fulla och hela anslutning till den neutralitetspolitik, som ledes av vår nuvarande regering under medverkan från alla partier. Det har förefallit mig, att detta även borde slås fast under dagens överläggning.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Till sist endast ett par ord. Det skulle möjligen synas av vad herr Staaff yttrade, som om han ville fälla det omdömet om Statsvetenskaplig tidskrift, att den icke innehölle vetenskapliga bidrag. Jag ber, om så skulle vara uppfattningen, att få inlägga min gensaga, och jag tror, att jag uttalar statsrättsforskarens mening i allmänhet, då jag här vill säga, att man är professor Fahlbeck mycken tack skyldig för att han offrat så mycket intresse, så mycken tid och även gjort ekonomiska uppoffringar för att hålla denna tidskrift uppe.

Herr Staaff: Beträffande den siste ärade talarens yttrande vill jag säga, att det är glädjande, att professor Fahlbeck i sin uppsats övergivit sin föregående allianslära, men det skulle ju, då han nu övergått till neutralitetspolitiken, varit ännu mera glädjande, om han gjort det på så förståndigt sätt, att han icke i riksdagens andra kammare från regeringshåll behövt uppbära så utomordentligt kraftigt ogillande som här givits.

Beträffande för övrigt Statsvetenskaplig tidskrift så ber jag få påpeka, att mitt förra yttrande icke alls får uppfattas såsom omfattande tidskriften i dess helhet, utan det avsåg just den uppsats, som vi här tala om, och mig förefaller det, att då en tidskrift utger sig för vetenskaplig och åtnjuter understöd som sådan, bör den innehålla uteslutande vetenskapliga uppsatser.

I övrigt eftersom två av talarna yttrat sig vidare om Statsvetenskaplig tidskrift och dess hållning, så vill jag till vad jag nyss sade göra det tillägg, att jag icke kan stå på herr utrikesministerns ståndpunkt, ifall han med sitt tal om yttrandefrihet skulle avse att säga, att, även om utgivaren av Statsvetenskaplig tidskrift icke alls bryr sig om den erinran, som det nu skedda innebär, utan fortfar att skriva uppsats på uppsats i samma riktning som han nu gjort, yttrandefriheten borde innebära, att han allt fortfarande finge uppbära statsunderstöd. I sådant fall borde han efter min mening anses hava förverkat möjligheten att vidare erhålla understöd.

Herr Hallendorff: Jag finner mig nödgad att knyta en liten anmärkning till den uppfattning rörande statsunderstöd, som

Svar å interpellation.
(Forts.)

herr Staaft tycks ha i den här interpellationen velat framföra, ehuru i dagens anförande en viss reträtt från den ursprungligen intagna statsunderstöd kan en tidskrift icke sägas få någon som helst officiell ställning, så att de uttalanden, som däri ingå, skulle räknas såsom avgivna på regeringens ansvar. Exempelvis: vi ha en annan mycket förtjänt samhällsvetenskaplig tidskrift, som också har statsunderstöd, nämligen Social tidskrift. I densamma förekom det under fjolåret, när frågan om socialförsäkringen debatterades, en del uttalanden, som stodo i ganska stark strid med de uttalanden, som kommo från regeringsbanken. Jag kan icke neka till, att det synes bliva rätt egendomliga konklusioner rörande det politiska läget då, man härav måste draga, ifall åtnjutandet av statsunderstöd skulle ha den betydelse som herr Staaft ursprungligen synes velat framhäva.

Naturligtvis finnes det åtskilliga medel att under hand få rättade uttalanden, som kunna vara för långt gående, men rätta vägen för det är ingalunda att ge den éclat åt det hela, som herr Staaft ovillkorligen gjort genom sin interpellation. Vi äro säkert alla mycket tacksamma för det anförande vi hört av hans excellens herr utrikesministern. Det skarpa betonande av pressens neutralitetsplikt, som däri förekom, torde väl pressen över hela landet vilja göra sig tillgodo. Men det är *en* sak, och en annan sak är, att den förlöpfung, som ovillkorligen förelåg i Statsvetenskaplig tidskrift, av herr Staaft nu markerats så som aldrig bort ske. Herr Staaft har i slutet av sitt interpellationsanförande angivit, att han skulle velat ha saken behandlad diskret. Det förefaller mig, att hela det sätt, varpå saken av honom accentuerats, står i skarp strid med hans önskan om en sådan diskretion.

Herr Hildebrand: Herr vice talman, mina herrar! Professor Fahlbeck har lämnat mig bemyndigande att här i dag avgiva en förklaring å hans vägnar, för den händelse något anspråk skulle uppställas under debatten, att med ett statsunderstöd skulle följa en större bundenhet, än om sådant statsunderstöd icke hade beviljats. Han har bemyndigat mig att förklara: »Om statsunderstödet missuppfattas, såsom på vissa håll skett, och om det synes kunna föranleda till sådana anspråk på censur, som herr Staaft och hans meningsfränder vilja göra gällande, så avstår jag därifrån och kommer icke vidare att söka understöd för Statsvetenskaplig tidskrift.»

För min del har jag den uppfattningen, att vissa partier i den omhandlade artikeln varit olämpliga. Jag hörde emellertid med stor tillfredsställelse av hans excellens herr utrikesministerns svar på interpellationen, att enligt hans mening statsunderstöd icke konstituerar någon skillnad ifråga om censur eller räfst mellan en tidskrift, som har statsunderstöd, och en sådan, som icke har dylikt understöd. Men på grund av herr Staafts senaste uttalande har jag ansett mig skyldig att föredraga denna förklaring, som enligt min mening, när anspråk uppställas på

att statsunderstöd berättigar till bestämd censur och åstadkommer en alldeles bestämd bundenhet, är en forskares givna och riktiga svar på sådana anspråk.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Staaff: Det förefaller mig nästan, som om det inte är jag, som här gör mig skyldig till missförstånd, utan åtskilliga andra talare. Det förefaller mig, som om man resonerade så, att antingen skall en statsunderstödd författare få skriva precis hur som helst, endast bunden av tryckfrihetsförordningen, eller också skall man anse, att regeringen är på något sätt ansvarig för vad han skriver. Detta har jag aldrig någonsin tänkt mig. Naturligtvis bör ingen censur övas på en vetenskaplig tidskrift i vetenskapligt hänseende. Om tidskriftens redaktör har den ena eller den andra vetenskapliga åsikten, bör det icke på något sätt föranleda till något inskridande från regeringens sida. Men jag har svårt att tänka mig, att det finnes någon i denna kammare, som icke skulle anse att en tidskrift, som erhåller statsunderstöd såsom vetenskaplig, även är skyldig att hålla vissa gränser utöver dem, som tryckfrihetsförordningen möjligtvis kan sätta. Är det möjligt, att man verkligen anser, att staten skulle utdela understöd till tidskrifter, som exempelvis excellerade i en hop personliga utfall, som kanske skreve rent av oskickligt och oanständigt? Jag kan aldrig tänka mig något sådant. Det förefaller mig alldeles uppenbart, att här måste finnas en gräns. Således blir frågan endast och allenast den: kan en sådan gräns jämväl sättas av utrikespolitiska hänsyn? Ja, säger jag, det anser jag böra ske, och jag kan på intet vis gå med på deras uppfattning — om någon verkligen har en sådan uppfattning — som mena, att en tidskrift skulle kunna gång efter annan under närvarande förhållanden skriva hur som helst i utrikespolitiskt avseende och likväl erhålla statsunderstöd. Detta kan jag aldrig vara med om.

Jag har velat avgiva denna förklaring så att man måtte förstå, vad jag menar, och så att det icke kan ens med något sken av fog anses, att jag avser något obehörigt intrång på yttrandefriheten.

Herr Hallendorff: Jag vill bara betona, att gränsen kan uppdragas mycket klart genom den vetenskapliga objektiviteten och den objektivitet för sanningen, som man alltid har rätt att kräva. I detta fall gavs en alldeles särskild accent åt den framställda interpellationen därigenom, att det speciellt underströks, att det var fråga om en med statsmedel understödd tidskrift.

Herr Edén: Herr talman! Det förefaller mig, som om den förda diskussionen kommit över på ett område, som i själva verket icke har synnerligen mycket att göra med interpellationen och

Svar å interpellation.
(Forts.)

med det syfte, som alldeles uppenbart låg bakom densamma. Man talar här om Statsvetenskaplig tidskrift och dess statsunderstöd, såsom om det skulle satts ifråga eller ens antyttts, att från en svensk regering skulle läggas censur på en vetenskapligt statsunderstödd tidskrift. Det är en orimlighet, och detta vet även den eller de, som över huvud dragit upp i diskussionen frågan om statsunderstöd och censur. Det skall icke lyckas att göra Statsvetenskaplig tidskrift till martyr, så som man tycks vilja göra, när denna tidskrift begått en så svår förlöpning, som den faktiskt begått.

Man har vidare velat göra anmärkning mot att interpellationen över huvud kommit fram. Man har sagt, att därmed skulle åt det i tidskriften fällda yttrandet givits en eclat, som det eljest icke hade fått. Jag endast frågar, om verkligen icke denna kammare är övertygad därom, att åtminstone sedan tidskriftens yttrande utan förbehåll avtryckts i en stor huvudstadstidning — ehuru förbehåll verkligen kom *dagen efter* det att herr Staaffs interpellation var väckt — om icke säger jag, kammaren tror, att det yttrandet hade fått tillräcklig spridning för att nå fram även till dem, om vilka hans excellens herr utrikesministern i sitt anförande förklarade, att deras framställningar till svenska regeringen på grund av pressens hållning vållat honom mycket bekymmer? För mig ligger saken så, att när detta yttrande var fällt av en man i den ställning, som denna tidskrifts utgivare har, då var det alldeles nödvändigt, att en gång verkligen få tillfälle att protestera mot det sätt, varpå man i vissa publikationer här i Sverige icke fyller anspråken på opartiskhet, så som de borde fyllas. Då gavs en särskild anledning, en särskild möjlighet att framföra en dylik protest. Och man kunde naturligt anknyta protesten till framställningen i denna tidskrift, därför att den var statsunderstödd. Men därav följer naturligtvis icke, att man vill på något sätt i och med detta draga in statsunderstödet, om blott tidskriften håller sig till sin uppgift såsom en *vetenskaplig* publikation.

Till vad jag i denna sak anført ber jag slutligen att få lägga ett uttryck av någon förvåning däröver, att från en aktad granne till mig i denna kammare kom den framställningen, att man skulle icke vidare låtsas om de skiljaktigheter ifråga om uppfattningen av Sveriges utrikespolitiska läge, som faktiskt förefinnas inom vissa kretsar i landet. Det är en stor vinst av denna debatt, att ifrån högerpartiets ledare i kammaren givits ett så klart och bestämt uttryck av hans anslutning till regeringens neutralitetspolitik. För min personliga del har jag redan förut sagt ifrån, att jag är övertygad om att alla män i ansvarig ställning äro av den åsikten, och hans uttalande innebar därför för mig icke något nytt. Men det kan då också väntas, att de män, som med en sådan skärpa och en sådan klarhet i riksdagen uttalat en sådan mening, verkligen lägga manken till för att i den press och inom de kretsar, som ha förbindelse med dem, genomföra den politiken i *landet* och icke bara i riksdagen.

Herr Hallendorff: Jag skall i sådant fall bara be, att den uppmaningen blir reciprok och går även åt annat håll.

Svar å interpellation.
(Forts.)

§ 4.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 282, angående anslag till resekostnader för medellösa arbetssökande.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter särskilda utskottets nr 1 utlåtanden nr 29—34.

§ 6.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 2, angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå under civildepartementet hörande utlåningsfonder; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet;

nr 273, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om ändrade villkor för upplåtelse av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen m. m.; och

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av mark tillhörande kronolägenheten Duvedals kvarn i Motala socken.

§ 7.

Herr vice talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för civildepartementet tillkännagivit, att han vid morgondagens sammanträde komme att besvara herr Christiernsons interpellation rörande åtgärder mot arbetslöshet.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Persson* i Stallerhult under 10 dagar fr. o. m. den 21 sept.,
» *Hagberg* » 8 » » » 19 »

Fedagen den 18 september.

herr *von Sneidern* under 7 dagar fr. o. m. den 19 sept. och
» *Holmdahl* » 7 » » 21 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.